

οά του, ἔβρισε κι αὐτὸς τὴν κακόμοιρη τὴ μικρούλα, φωνάζοντας, ὅτι ἦτανε μιὰ τεμπέλα, ἕνα ἀχρηστο πλάσμα, ποὺ δὲν ἤθελε νὰ κάμῃ τὸ καθήκον του κι ἀπόφρευγε νὰ χορέψῃ τὸ χορὸ τῶν αὐγῶν, ποὺ εἶχε ἀναγγεληθῆ στὸ κοινὸ. Ἐπρόσπεισε, πιάνοντας βροχὸ, ὅτι θὰ τὴν ἐσκότωσε κι ὅτι κανένας δὲ θὰ τὸν ἐμπόδιζε. Καὶ λέγοντας αὐτὰ, ἐδοκίμασε νὰ ἐλευθερωθῆ γιὰ νὰ ξαναπιάσῃ τὸ παιδί, ποὺ εἶχε κρυφτῆ μέσα στὸ πλήθος. Ὁ Βίλελμ τὸν ἐκράτησε φωνάζοντας του.

— Δὲ θὰ ξαναθῆς καθόλου τὸ παιδί αὐτὸ, προτοῦ ὁμολογήσῃ στὴ δικαιοσύνη ἀπὸ ποῦ τὸ κλεψες. Σὲ κρατῶ καὶ δὲ θὰ μοῦ ξεφύγῃς.

Τὰ λόγια αὐτὰ, ποὺ τὰ εἶχε πετάξει ὁ Βίλελμ μέσα στὴν ταραχὴ τῆς φιλονεικίας καὶ χωρὶς νὰ ξέρῃ κι ὁ ἴδιος καλὰ - καλὰ γιατί τὰ εἶπε, ἤσυχασαν μονομιᾶς τὸν ἐξωφρενισμένον σαλιμπάγκο.

— Μὰ καὶ τί νὰ τὸ κάνω στὸ κάτω - κάτω αὐτὸ τὸ ἄθλιο πλάσμα; Πληρώστε μου ὅσα μοῦ στοιχίζουσι τὸ ρούχά του, ἢ φορεσιά του καὶ οἷς τὸ ἀρίνω. Θὰ ξαναἰδωθοῦμε ἀπὸψε.

Κι ἄφρισε τὸ σνομιλητῆ του γιὰ νὰ πάῃ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν παράστασή του καὶ νὰ φέσῃ τὴν ἡσυχία στὸ θῖασό του καὶ στὸ πλήθος, κάνοντας κάμποσα καινούργια γυμνάσια.

Ὁ Βίλελμ, ἀπὸ μέρος του, ἄρχισε νὰ γυρεύῃ τὸ παιδί, μὰ δὲν τὸ βρῆκε πουθενά. Μερικοὶ ἐβεβαίωσαν, ὅτι τὸ εἶδαν νὰ κατεβαίνει στὸ ὑπόγειο τοῦ ξενοδοχείου κ' ἄλλοι, ὅτι εἶχε σκαρφαλώσει σὲ μιὰ σκεπῆ. Στὸ τέλος ἀποφασίσαν νὰ περιμείνουσι νὰ ξαναγυρίσῃ μόνο του.

Στὸ ἀναμειταῖν ὁ Νάρκισσος εἶχε γυρίσει στὸ ξενοδοχεῖον. Ὁ Βίλελμ τὸν ἐρώτησε γιὰ τὸ παιδί. Ὁ δεξιότηγης ἀποκρίθηκε, ὅτι ἦτανε λίγος καιρὸς ποὺ μπῆκε στὸ θῖασο καὶ δὲν ἤξερε τίποτε τὸ ζωστὸ γιὰ τὴ Μινιόν. Ἀπεναντίας μίλησε πολὺ γιὰ τὸν ἐαυτὸ του καὶ διηγῆθηκε μὲ πολυλογία τὰ δικά του περιστατικά. Ὁ Βίλελμ τὸν ἐυνεχάρηκε γιὰ τὴν ἐπιτυχία του, μὰ ὁ ξενομερίτης καλλιτέχνης ἀποκρίθηκε μὲ ὕφος ἀδιάφορο.

— Ἐμεῖς οἱ ἠθοποιοὶ ἐσνηθίσασαμε νὰ εἶμαστε τὸ ἀντικείμενον κοροϊδίας ἢ θαυμασμοῦ καὶ τὰ χειροκροτήματα ποὺ μαζεύουμε δὲν ἀλλάζουσι καθόλου τὴν τύχη μας. Φτάνει μόνον νὰ μᾶς πληρώνῃ ὁ διευθυντῆς τ' ἄλλα εἶνε δικὸς του λογαριασμός.

Ὅταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ θῖασου ἐγύρισε στὸ ξενοδοχεῖο ἄρχισε νὰ πραγματεύεται μὲ τὸ Βίλελμ γιὰ τὸ παιδί, ποὺ τὸ παραχώρησε στὸ φίλο μας γιὰ τριάντα τάλληρα. Μὲ τὸ ποσὸ αὐτὸ ὁ μαυρογένης Ἰταλὸς παραιτήθηκε ἀπὸ ὅλα τὰ δικαιώματά του ἐπάνω στὴ Μινιόν. Δὲ θέλησε ὅμως νὰ εἰπῆ τίποτε γιὰ τὴν καταγωγή τοῦ παιδιοῦ καὶ περιορίστηκε νὰ κάμῃ γνωστὸ, ὅτι τὸ εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του, διευθυντῆ τοῦ θῖασου πρὶν ἀπ' αὐτὸν καὶ ποὺ τὸν ἔλεγε τὸ Μεγάλος Διάβολος ἐξαιτίας τῆς ἰκανότητάς του στὴν τέχνη τῆς θαυματουργίας.

Τὴν ἄλλη μέρα ἀφιέρωσαν ὅλο τὸ πρωτὶ νὰ κάνουν νέα ψαξίματα γιὰ ν' ἀνακαλύθουν τὴ Μινιόν. Ἐμφανίσαν ὅλες τὶς γωνιὰς καὶ τὶς τρύπες τοῦ ξενοδοχείου καὶ τῶν γειτονικῶν σπιτιῶν· εἶχεν ἐξαφανιστῆ κι ἀρχίσαν νὰ φοβοῦνται μήπως εἶχε πέσει στὸ ποτάμι ἢ μὴ τῆς ἔλαχε καμιά σφοδρά. Ὁ Βίλελμ ἦταν ὅλη τὴ μέρα λυπημένος καὶ συλλογισμένος κ' ἡ χάρη τῆς συνομιλίας τῆς Φιλίνης δὲ μύρωσε νὰ διώξῃ τὴν ἀνη-

συχία του. Τὸ ἀπόγιομα ἢ παράσταση, ποὺ ἔδωκαν οἱ σαλιμπάγκοι, μολοντοὶ αὐτοὶ ἔβαλαν ὅλα τὰ δυνατά τους γιὰ νὰ προσελκύσουν τὴν ἀγάπη τοῦ κοινού, δὲν κατώρθωσε περισσότερον νὰ γαληνέψῃ τὸ ταραγμένο κι ἀφαιρεμένο πνεῦμά του.

(Ἔχει συνέχεια)

(Μετάφραση ΗΛ. Π. Β.)

Ο ΕΡΡΙΚΟΣ ΑΪΝΕ

ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ

[Μὲ τὸν τίτλον «Ὁ Ἐρρίκος Ἀϊνε Γερμανὸς πατριώτης» δημοσιεύθηκε στὸ τελευταῖο τεῦχος τοῦ «Mercure de France» μιὰ μελέτη τοῦ κ. Κάμιλλου Λατρῆγ γιὰ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι παράλογα ἐπάρχουν ἀκόμη Γάλλοι ποὺ νομίζουσι, ὅτι ὁ Ἀϊνε ἦταν περισσότερον Γάλλος παρὰ Γερμανὸς κι ὅτι ἀγαποῦσε τὴ Γαλλία πρὶν ἀπὸ τὴν πατρίδα του τὴ Γερμανίαν. Ὁ Ἀϊνε ἦταν πάντα κ' ἔμεινε ἴσως τὸ θῆνατό του Γερμανὸς πατριώτης. Ὁ συγγραφέας τῆς μελέτης αὐτῆς μὲ κομμάτια ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἀϊνε κι ἀπὸ στοχασμοὺς του ὑποστηρίζει τὴ γνώμη του, γνώμη ποὺ βγαίνει κι ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Γερμανοῦ λυρικοῦ, ποὺ τὰ ἐφώναξε δημόσια στὰ 1855 καὶ τὰ ἔβαλε στὴν ἀρχὴ ἐνὸς γράμματός του στὸν Τιερς «Anche io sono tedesco.» (Κ' ἐγὼ εἶμαι Γερμανός.) Ὁ θρόλος αὐτὸς δι' ὁ Ἀϊνε ἦταν «σχεδὸν Γάλλος» πρᾶπει νὰ πῆσῃ, λέει ὁ κ. Λατρῆγ. Πρέπει ὁ ποιητῆς αὐτὸς ν' ἀποδοθῆ στὴν ἀληθινή του πατρίδα, ἀφοῦ ἄλλως, τε τὸ θέλει κι ὁ ἴδιος, μὰ κ' ἔχει γράψῃ στὴν ἀρχὴ τοῦ «Χειμωνιάτικου παραμυθιοῦ» γιὰ ν' ἀντικρούσῃ τὴν κατηγορίαν, ποὺ τοῦ ἔρχαν οἱ συμπατριωτῆς του, ὅτι ἦταν κακὸς πατριώτης: «Ἐξαιτίας τῆς ἀγάπης αὐτῆς ἐξῆρα τόσα πολλὰ χροῖνα στὴν ἐξορία· ἐξαιτίας τῆς ἀγάπης αὐτῆς θὰ ζῆσω ἴσως ἐξόριστος ὅσες μέρες μοῦ μένουσι ἀκόμη, χωρὶς νὰ ψευτοκλαίω, χωρὶς νὰ κάνω γκριμάτσες μὰρ τυρα.» Ὁ Ἀϊνε, λέει ὁ κ. Λατρῆγ, ὁμολόγησε κάπου: «ἀγαπῶ τοὺς Γάλλους ὅπως ἀγαπῶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, διὰν εἶνε καλοὶ καὶ λογικοί.» Γι' αὐτὸ ἄς σφραγίσουμε τὸν τάφο τοῦ συγγραφέα τοῦ «Χειμωνιάτικου παραμυθιοῦ» κι ἄς χαράξουμε τὴν ἐπιγραφήν ποὺ τὴν ἐξήτουσαν ὁ ἴδιος δυὸ χροῖνα πρὶν πεθάνῃ. «Ἐδῶ κείται ἕνας Γερμανὸς ποιητῆς.»

[Ἀπὸ τὴ μελέτη αὐτῆ τοῦ κ. Λατρῆγ μεταφράζουμε ἐδῶ τὰ δυὸ παρακάτω χαρακτηριστικὰ κομμάτια]

Ὁ θαυμασμὸς τοῦ Ἀϊνε γιὰ τὸ Γαλλικὸ κλασικὸ θέατρο δὲν εἶνε χωρὶς ἐπιφύλαξες, ποὺ τοῦ ἔρχονταν ἀπὸ τὴ φυλὴ του, ἀπὸ τὴ σύστασή του, ἀπὸ τὶς ἐθνικῆς του προκαταλήψεις. Τὸ εἶπε κάποιον στιγμὴν μελαγχολικοῦ ξεσπάσματος στὸ φίλο του Λέβαλντ

«Βλέπεις, εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς κρυφῆς κατάρτας τῆς ἐξορίας νὰ μὴ μποροῦμε νὰ χυνοῦμε τὴν καρδιά χαρούμενη μὲς στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ξενιτιάς· οἱ ἐθνικῆς μας ἰδέες καὶ τὰ αἰσθητικὰ μας χρειάζεται νὰ εἶνε πάντα ἀπομονωμένα στὴ μέση ἐνὸς λαοῦ, ποὺ αἰσθάνεται καὶ στοχάζεται ἐντελῶς ἀλλιώτικα ἀπὸ μᾶς... Ἀλλοίμονο! τὸ ἠθικὸ κλίμα τῆς ξενιτιάς εἶνε ἀρρωστικόν γιὰ μᾶς, περισσότερον κ' ἀπὸ τὸ φυσικόν. Μποροῦμε νὰ συμμορφωθοῦμε εὐκολώτερα μὲ τοῦτο, ποὺ κάνει ἀνήμπορον τὸ κορμὶ, μὰ ὄχι καὶ μ' ἐκεῖνο, ποὺ ἀρρωσταίνει τὴν ψυχὴν.»

Ἡ ρομαντικὴ φιλολογία θρῆκε συμπάθειο σ' αὐτόν; Εἶδε νὰ γεννιοῦνται μερικά ἀπὸ τ' ἀριστουργήματα ἐκεῖνα, πὺ ἐκάναν τὸ Βίκτορα Οὐγκὼ στὰ 1841 νὰ λέη :

«Ἡ Γαλλία εἶχε κ' ἔχει ἀκόμη τὴν πρώτη φιλολογία τοῦ κόσμου. Καὶ σήμερα, δὲ θὰ κουραστοῦμε νὰ τὸ ξαναλέμε, ἡ φιλολογία μας δὲν εἶνε μονάχα ἡ πρώτη· εἶνε καὶ ἡ μόνη.*»

Ἐν τῷ ἄλλῳ δὲν εἶνε καθόλου τῆς γνώμης αὐτῆς.

Ἄν τὸν πιστέψουμε, ὁ Σατωμπριὰν δὲν εἶνε παρὰ «ἓνας πένθιμος τρελλός, πὺ τὸ πάθος τοῦ ἔχει πάντα κατὰ τὸ κομικόν.» Ἡ Κυρία Στάελ ἔνα «genie cotillon» πὺ στὸ βιβλίον τῆς «Γερμανίας» δὲν ἔγραψε παρὰ μιὰ «φλυαρία» χωρὶς ἀξίαν. Ὁ Λαμαρτίνος «ἓνας λαμπερός κὶ ἀδεις ρήτορας, ἓνας φαπλατῶς ἀσύστατος, ἓνας ἐπιδεικτικὸς λυρικός πὺ πάντα μᾶς ἐπληξεν ἔμμετρα καὶ μᾶς ἐκοροῖδεψε πεζά.» Ὁ Βίκτορας Οὐγκὼ ἐγωϊστής, «πὺ τὸ πνεῦμα τοῦ μένει πίσω ἀπὸ τὴν ἀρμονία κ' εἶνε πλουσιώτατο σὲ ἀκαλαισθησία.» ἓνας συγγραφέας «ὑποκριτῆς καὶ ψεύτικος... κρύος καὶ πάγος, ἀκόμη καὶ στὰ πὺ παθητικὰ ξεσπάσματα του.»

Ἀπὸ τοὺς τεχνίτες αὐτοὺς τοῦ ρομαντικοῦ χοροῦ ὁ Ἄϊνε δὲν καλομεταχειρίζεται παρὰ μόνο τὸ Μυσσέ, πὺ θὰ ἦταν «ὁ μεγαλειότερος ποιητῆς μας σὲ στίχους»,— ἀφοῦ ἡ Γεωργία Σάντη ἦταν «ὁ μεγαλειότερος ποιητῆς μας στὴν πρόζα»— ἂν δὲν ἦταν ὁ Μπερανζέρος «ὁ ἀσύγκριτος καὶ θεοτικὸς Μπερανζέρος.»

Ἔστερ' ἀπ' αὐτὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ θυμίσουμε ἄλλα μικρὰ λόγια τοῦ Ἄϊνε γιὰ τὸ Μισελὲ «ἓναν ἱστορικό, ὑπνοβάτη» γιὰ τὸ Βιλλεμὰν «ἓνα ρήτορα ἀγράμματο πὺ συναστρεφόταν τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας γιὰ νὰ φαίνεται πολύξερος», γιὰ τὸ Μινιὲ «ἓνα πολαικὸ περρουζέρι, ἓνα μπαλασαμωτὴ ἀρχαίων μουμιῶν», γιὰ τὸ Μπαλλάνς «πὺ τὸν παινεῖουν ὄλο· καὶ κανεὶς δὲν τότε διαβάζει;»

Καὶ στὰ ὑστερὶς ὁ Ἄϊνε μᾶς ἀρνιέται τὴν αἴσθηση τῆς φαντασίας, μᾶς ἀπαγορεύει τὸ νοιώσιμο τῆς Σαιξπηρικῆς φαντασμαγορίας καὶ τῆς ποίησης τῆς φεγγαριάτικης λάμψης, περιπαίζει τὴν ἠθικὴ αὐτῆ ἀνάγκη νὰ μεταφερνοῦμαστε ἴσαμε τὰ παρὰμύθια ἀντὶ νὰ τὴ φυλάμε γιὰ τὴν πραγματικὴ ζωὴ. Χαίρεται μὲ τὴν ἀδυναμία μας νὰ φανταστοῦμε φαντάσματα καὶ τρόπους· μ' ἓνα λόγο ἐξευτελίζει μὲ χίλιους τρόπους τὸ γαλλικὸ πνεῦμα γιὰ νὰ ἐξηγησῆται περισσότερο τὸ Γερμανικόν...

Ἐν τῷ ἄλλῳ νομίζει, πὺς ἡ Γερμανία καὶ στὴν ποίηση κρατεῖ τὴν πρώτη θέση.

Ἡ φιλολογία τούτη δὲν ἀρχίζει μὲ τὰ «Νιμπελοῦγκεν», τὸ ποίημ' αὐτὸ «τόσης ψηλῆς δύναμης», πὺ «εἶνε δύσκολο νὰ μπορέση ἓνας Γάλλος νὰ σχηματίση κάποιαν ἰδέαν του;»

Ποιὸς ἄλλος λαὸς παρουσιάζει λαογραφία τόσο πλούσια καὶ τόσο πρωτότυπη; Ὁ Ἄϊνε δὲν ἐφειδόμενος— ὅταν καθόλου ἐπαίνους γιὰ τὴ συλλογὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, πὺ ὁ Μπρεντάνο ἐτύπωσε μαζὶ μὲ τὸ φίλον τοῦ Ἀρνίμ μὲ τὸν τίτλον «τὸ Παιδί μὲ τὸ θαυμάσιον οὐκίνο» καὶ πὺ «κλεῖ τὰ πὺ ντελικάτα λουλούδια τοῦ Γερμανικοῦ πνεύματος.»

Κ' οἱ ἀδελφοὶ Γκριμ εἶνε τὸ ἴδιον ἀξιοὶ τῆς πατρίδας, ἐπειδὴ εὐλαθητικὰ περιμάζεψαν τίς ἀρχαῖες παράδοσες. «Ἡ ὑπηρεσία, πὺ προσέφερε στὴ Γερμανικὴ

γλῶσσα καὶ τίς Γερμανικὲς ἀρχαιότητες, εἶνε, λέει, ἀνεκτίμητες». Πὺς θὰ ζήλευαν οἱ Γάλλοι τὸ θαυμάριον αὐτό! Ἐπειδὴ, προσθέτει, «οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔκαμαν περισσότερο ἀπὸ ὅτι ἔχει κἀμὲ ὅλη ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία σας ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Ρισελιέ. Ὁ Ζὰκ Γκριμ εἶνε ἀσύγκριτος στὸ εἶδός του. Ἡ πολυμάθειά του εἶνε κολλοσιαία σὰν βουνὸ καὶ τὸ πνεῦμά του δροσερὸ σὰν τὴ νερομάννα ἀπὸ ὕπου ἀναβροῦζει.»

Ἐν τῷ ἄλλῳ ἀγάπησε πολὺ αὐτὰ τὰ παλιὰ λαϊκὰ παραμύθια. Στὰ 1850 τραγουδαίει τὸ θάμπωμα πὺ δοκίμασεν ἡ νεαρὴ φαντασία του, ὅταν ἐμπῆκε γιὰ πρώτη φορὰ σ' αὐτὸν τὸ μαγικὸν κόσμον.

«Ὅταν ἐκαθόμουνι στὴν ἀκροποταμιά, τὸ μελίσσι τῶν παρθένων, αἱ ἀρχαῖες αὐτὲς βάρκες, ἔβγαιναν ἀπὸ τὰ κύματα πηδώντας, μὲ τὰ μαρκιὰ τ' ἀσημένια πέπλα τοὺς καὶ μὲ τὰ πράσινα κὶ ἀνεμιστὰ μαλιὰ τοὺς.. Ὡ ἐποχὴ θαυμάσια καὶ γεμάτη μαγεία! ὅπου ὄλο τὰ βλεπε τριανταφυλλένια, ὅπου τῶν νεοῖδων οἱ χοροὶ, τῶν φαντασμάτων οἱ σινοτοὶ καὶ τῶν στοιχιῶν τὰ μάτια τρελλοπαίζανε γύρω στὴν καρδιά μου, στὴν καρδιά μου τὴ μεθυσμένη ἀπ' ἀγάπην καὶ ποίησιν!»

Εἶδαμε μὲ πόση λαχτάρα παρακολουθοῦσεν ὁ Ἄϊνε, στοὺς αἰῶνας ἀνάμεσα, τὴν ἀργὴ πρόοδο τῆς Γερμανικῆς σκέψης. Ὅταν ἡ ἔθνικὴ φιλολογία ξεσλαβώθηκε τέλος καὶ στὸ δέντρο, ὅπου λαμποκοποῦσαν τὰ πράσινα θλαστάρια τῆς φιλοσοφίας, ὁ χυμὸς ἀνέβηκε κ' ἴσαμε τὸ ποιητικὸν κλαδί, ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ κριτικοῦ ξεχειλίσει. Γράφει :

«Ὅταν μελετῶ αὐτὴ τὴ λεγόμενη λυρικὴ ποίηση τῶν Γάλλων, τότε μονάχα ἀντικρίζω ὅλη τὴ λαμπερὴ ὁμορφιά τῆς Γερμανικῆς ποίησης.*»

Ἀλήθεια, ποιὰ ὀνόματα θὰ βάζουμε ἀντίκρου στὰ ὀνόματα τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Γκαίτε, τῶν γιγάντων αὐτῶν τῆς τέχνης πὺ μὲ αὐτοὺς ἡ Γερμανία ἔλαβε συνείδηση τῆς φιλολογικῆς τῆς ἐνότητος, προτοῦ νὰ πιθυμῆσῃ τὴν πολιτικὴ τῆς ἐνότητος. Ὁ Σίλλερ εἶνε ποιητῆς μεγαλειότερος ἀπὸ τὸν Γκαίτε; Ὁ Ἄϊνε νάνει τὴν ἐρώτησιν χωρὶς καὶ ν' ἀποκρίνεται ἀπευθείας· ἀλλὰ ἀφοῦ κἀμὲ τὴν παρατήρησιν, ὅτι «τὰ ποιήματα τοῦ Γκαίτε δὲν προκαλοῦν τὴ δράση ὅπως τὰ ποιήματα τοῦ Σίλλερ», παινεῖ τὸ Σίλλερ, ὅτι ἔπλασε πρόσωπον ὡσάν τὸ μαρκήσιο Πόζα, «πὺ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν Ἰσπανικὸ μανδύα φέρνει τὴν εὐγενικώτερον, καρδιά, πὺ ἀγάπησε κ' ὑπόφερε στὴ Γερμανία», ὅτι «ἐνθουσιαζόταν μὲ τὴν κοινωνικὴ πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητος» κὶ ὅτι «ἐτραγουδοῦσε τὰ χρονικά τοῦ κόσμου.»

Ὅσο γιὰ τὸν Γκαίτε, εἶνε ὁ μεγαλειότερος καλλιτέχνης τῆς Γερμανικῆς φιλολογίας καὶ «καθετὶ πὺ ἔγραψε ἦταν ἀριστοῦργημα θαυμάσιον ξετελικωμένο.» Σ' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος ἦταν ἐξαιρετικὸς ὅσο κὶ ὁ ποιητῆς.

«Τὰ μάτια τοῦ Γκαίτε, ἔλεγε, ἦτανε τόσο θεοτικὰ καὶ στὴν πὺ προχωρημένη ἡλικία του ὅσο καὶ στὰ νιάτα του. Τὰ γρόνια μπορέσανε νὰ τοῦ σκεπάσουν τὸ κεφάλι μὲ γιόν, μὰ ὄχι καὶ νὰ τὸ γείρουν. Τὸ κρατοῦσε πάντα περήφανο καὶ ψηλὰ κὶ ὅταν ἐμιλοῦσε πάντα γινότανε ψηλότερος κὶ ὅταν ἄπλωνε τὸ χέρι, φαινότανε πὺς τὸ δάχτυλό του μποροῦσε νὰ δείξῃ σ' ἀστερία τ' οὐρανοῦ τὸ δρόμον πὺ ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσουν.»

Νὰ ποιὸ λιθάνι ἔκαιγεν ὁ Ἄϊνε ἐμπρός στὸ Θεὸ τοῦ Βάιμαρ.

ΚΑΜΙΛΟΣ ΛΑΤΡΕΪΓ

* Ὁ Ρήγος συμπέρασμα XVII

* Στὸ ἔργο του «Γερμανοὶ καὶ Γάλλοι».